

LOCUIREA LINIAR-CERAMICĂ DE LA ȘCHEIA-SILIȘTE (JUDEȚUL SUCEAVA)

Sorin Ignătescu

Intensificarea cercetărilor arheologice a dus la o mai bună cunoaștere a preistoriei județului Suceava, însă periegezele continuă să aducă date noi, inclusiv referitoare la stațiuni deja cunoscute în literatura de specialitate.

Unul din siturile bine cunoscute ale județului Suceava este cel de la Șcheia - "Siliște" atât datorită săpăturilor arheologice¹ cât și datorită cercetărilor de teren². Istoricul cercetărilor acestui obiectiv cât și descrierea sa geografică au fost prezentate într-o lucrare anterioară³, încât în cea de față dorim doar să semnalăm prezența aici a unui complex liniar-ceramic și să facem câteva aprecieri cu privire la locuirea acestei culturi.

Astfel, primul fragment liniar-ceramic de la Șcheia - "Siliște" a apărut în cadrul unei periegeze întreprinsă în anul 1994 de studenți și cadre didactice de la Facultatea de Istorie și Geografie Suceava⁴ (pl. III/4). Un altul a fost descoperit în complexul precucutenian identificat în anul 1999⁵ (pl. III/1), dovedind că acesta a deranjat stratul liniar-ceramic imediat inferior. De fapt, stratul, de culoare brun deschis, a fost surprins la realizarea profilului complexului mai sus-menționat, recuperându-se un alt fragment de factură liniară⁶.

În primăvara anului 2000 am efectuat o nouă periegeză la Șcheia - "Siliște" pentru a verifica presupunerea existenței unei locuiri liniar ceramică. În acest sens, după cercetarea atentă a suprafeței terasei, am considerat oportună realizarea unui profil în deschiderea naturală unde a fost descoperit complexul precucutenian din 1999, și anume la sud de acesta. Datorită formei neregulate a malului nu am putut realiza un profil continuu racordat la cel din anul anterior, ci numai unul de 1,5 m lungime (pl. I/2).

Stratigrafia obținută în urma realizării profilului se prezintă de la suprafața topografică astfel. Primul strat (1) (pl. I/2) are culoare brun-cenușie, este afectat de lucrările agricole și are aproximativ 30 cm grosime. Din acest nivel au fost recuperate câteva fragmente ceramice aparținând culturii Sântana de Mureș. Din stratul al doilea (2) (pl. I/2) de culoare brun deschis, îmbogățit în humus și argilă, cu grosimea de 15-20 cm a fost săpată o alveolă de aproximativ 85 cm adâncime de la nivelul de călcare și 135 cm de la suprafață.

În zona de unde a fost realizată alveolarea s-a observat în profil o pată galbenă (2') (fig. I/2), ce ar putea fi atât o crotovină mai mare cât și loess excavat la săparea complexului. În partea de sus a complexului și numai acolo, în cei 20 cm din zona superioară, corespunzători stratului arheologic propriu-zis, s-au descoperit ceramică liniară, mici lutuiele, unelte și așchii de silex și pietre.

¹ Gr. Foit, *Așezarea dacică de la Siliștea Șcheii (sec. II-III î.e.n.)*, în *Studii și Materiale*, Suceava, 1969, p. 23.

² M. Andronic, P.V. Batariuc, *Contribuții la cunoașterea evoluției habitatului uman în zona limitrofă a orașului Suceava*, în *Suceava. Anuarul Muzeului Județean*, 17-18-19, 1990-1991-1992, p. 12; B. Niculică, S. Ignătescu, D. Boghian, *Recunoașteri arheologice în Podișul Sucevei*, în *Codrul Cosminului*, nr. 5, 1999, p. 39-60.

S. Ignătescu, *O descoperire Precucuteni în apropierea orașului Suceava*, în *Codrul Cosminului*, 5, 1999, p. 389-399.

B. Niculică, S. Ignătescu, D. Boghian, *op. cit.*, p. 42, fig. XII/9.

S. Ignătescu, *op. cit.*, p. 392, fig. IV/1.

S. Ignătescu, *op. cit.*, p. 390.

În stadiul actual al cercetării complexului, nu putem oferi nici o explicație referitoare la modul de dispunere a materialelor arheologice în această alveolă, dar sperăm că cercetările viitoare, eventual o săpătură de salvare, care este absolut necesară, de altfel, vor putea aduce clarificări. De asemenea, datorită faptului că nu a fost surprins decât un colț al complexului nu putem preciza forma acestuia și nici mărimea sau funcționalitatea (pl. I/1). Stratul al treilea, de culoare galbenă, e reprezentat de loess-ul nederanjat de activitatea antropică, roca în loc.

Materialul litic descoperit odată cu realizarea profilului a fost realizat în exclusivitate din silex negru-cafeniu, cu concreții albicioase, provenind probabil din depozitele Prutului. Numeroase piese păstrează urme de cortex, dovedind fie o grijă deosebită pentru utilizarea materiei prime, fie o penurie a acesteia. Alături de așchii, ale căror margini tăioase au putut fi utilizate (pl. II/4, 7) sunt prezente lame (pl. II/1-3, 5-6, 10-11), un gratoar pe lamă (pl. II/9) și o piesă fragmentară ce ar putea fi un străpungător (pl. II/8). Una din lame prezintă urme evidente de lustruire pe ambele părți datorită utilizării (pl. II/10), fiind, probabil, o parte componentă dintr-o unealtă compusă, poate o seceră cu inserții.

Ceramica reprezintă categoria de vestigii arheologice cea mai bine reprezentată oferind posibilitatea datării complexului și a locuirii liniar-ceramice de la Șcheia - "Siliște". După caracteristicile pastei, ceramica poate fi clasificată în trei categorii: fină (pl. III/1-4, 6-7) semifină (pl. III/5, 8-9, pl. IV/6) și grosieră (pl. IV/1-5, 7-14).

Ceramica fină are în compoziție ca degresant nisipul cu bob mic, are pereții subțiri și este arsă în general reducător cu nuanțe de negru-cenușiu și mai rar galben. Ca forme au putut fi reconstituite: castronul semisferic cu buza îndoită spre interior (pl. III/4) și castronul cu tendință de bitronconism (pl. III/7). Alte fragmente ceramice din pastă fină aparțin unor vase a căror formă nu a putut fi reconstituită cu siguranță.

Decorul este alcătuit din linii incizate întrerupte sau terminate cu alveole rotunde de tipul notelor muzicale. Acestea alcătuiesc fie arce de cerc îmbinate (pl. III/6), fie meandre (pl. III/2). Motivul arcelor de cerc îmbinate este larg răspândit, întâlnindu-se în România la Glăvăneștii Vechi (jud. Iași)⁷, Târpești (jud. Neamț)⁸, Traian (jud. Neamț)⁹ dar și la Florești (R. Moldova)¹⁰. În Slovacia acest decor este caracteristic fazei timpurii dar mai ales mijlocii a ceramicii liniare noi¹¹. Deoarece nu dispunem de partea superioară a vasului nu putem încadra mai sigur decorul mai sus-menționat.

Un alt decor este acela al meandrului care, până în prezent, nu a fost descoperit decât la Dănești (jud. Vaslui)¹² și care, deși apare din faza timpurie a ceramicii liniare noi, este tipică fazei mijlocii¹³.

Pe un fragment ceramic aparținând unui castron cu tendință de bitronconism, decorul este alcătuit din alveole libere de tipul notelor muzicale fără linii incizate, decor întâlnit doar pe

⁷ E. Comșa, *Considerații cu privire la cultura cu ceramică liniară de pe teritoriul RPR și din regiunile învecinate*, în *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie*, IV, tom XI, 2, 1960, pl. III/21.

⁸ N. Ursulescu, *Contribuții privind evoluția culturii ceramicii liniare de pe teritoriul Moldovei*, în *Arheologia Moldovei*, XIII, Iași, 1990, pl. 9/1.

⁹ H. Dumitrescu și Vl. Dumitrescu, *Șantierul arheologic Traian*, în *Materiale și cercetări arheologice*, VIII, 1962, fig. 8.

¹⁰ T.S. Passek și E.K. Černyš, *Pamjatniki kul'tury linejno-lentočnoj keramiki na territorii*, în colecția *Arheologija SSSR*, vypusk B1-11 Moscova, 1963, p. 29, pl. XXI/11.

¹¹ J. Pavuk, *Chronologie der Želiezovce-Gruppe*, în *Slovenska Archaeologia*, XVII, 1969, p. 272.

¹² M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, *Sondajul arheologic de la Dănești*, în *Materialle și cercetări arheologice*, VIII, 1962, fig. 2/2.

¹³ J. Pavuk, *op. cit.*, p. 271.

categoria fină de la Nezvisko (Ucraina)¹⁴ și Traian (jud. Neamț)¹⁵. Motivul are analogii și la Šarka¹⁶ în aria ceramicii liniare estice, ceea ce pledează pentru încadrarea sa în faza timpurie a ceramicii liniare târzii (Želiezovce), încadrare susținută și de forma vasului.

Ceramica semifină se aseamănă mai mult cu specia fină având însă în compoziția pastei alături de nisip și pleavă în cantitate mică. Cu toate acestea este vizibilă tendința de ameliorare a aspectului suprafețelor, poroase și denivelate din cauza materialului organic, vizându-se apropierea de specia fină. Ca formă, acestei specii îi poate fi atribuit castronul cu buza îndoită spre interior. Unul din fragmentele aparținând acestei specii a fost decorat cu un fascicol de trei linii în formă de "S". Acesta face parte din motivul curbelor în formă de "S" îmbinate asupra căruia trebuie să atragem atenția că nu a fost atestat până în prezent pe teritoriul României deși este considerat de către J. Pavuk ca cel mai caracteristic decor al fazei mijlocii a ceramicii liniare noi¹⁷. Analogiile sale se găsesc în Slovacia la Ludaniče¹⁸, Nitra¹⁹, Borovče²⁰ ș. a. Un alt fragment a fost decorat cu o proeminență cu impresiune de deget transversală caracteristică speciei grosiere. Două vase din care provin două fragmente ceramice din această specie se pare că nu au fost decorate (pl. II/8-9).

Ceramica grosieră a fost realizată dintr-o pastă cu multă pleavă în compoziție neomogenă, arsă neuniform, cu suprafețe de culoare neagră sau cenușie și mai rar gălbuie sau roșie. Pereții sunt groși, nelustruiți, lucrați cel mai adesea cu mai puțină atenție. Din repertoriul formelor au putut fi reconstituite boluri semisferice cu buza curbată spre interior (pl. IV/11) comune și celorlalte specii, dar și o oală cu gât bine conturat și cu marginea răsfrântă în afară (pl. IV/12) mai puțin reprezentată în România. Un fragment ceramic aparține probabil unei străchini tronconice (pl. IV/4). Ceramica acestei categorii a fost decorată cu ornamente plastice de tipul proeminențelor simple (pl. IV/1-2, 5, 9) sau cu impresiune de deget transversală (pl. IV/8). Un tip special de proeminență cu impresiuni se aseamănă cu tipul anterior doar că are mai multe impresiuni verticale transversale (pl. IV/10). Proeminența s-a păstrat desprinsă de vasul din care a făcut parte, dovedind că, cel puțin în unele cazuri, proeminențele se realizau sub forma unor pastile aplicate apoi pe perete. Aceste ornamente, cu excepția ultimei, sunt comune multor așezări liniar-ceramice din faze diferite, neputând fi atribuite unei faze, cu certitudine.

Pentru a putea încadra cu mai multă ușurință locuirea liniar-ceramică de la Șcheia-Siliște am dori să analizăm și fragmentele ceramice descoperite anterior în această așezare. Astfel, fragmentul ceramic descoperit pe suprafața sitului aparține unui castron semisferic cu marginea curbată spre interior, din specia fină, decorat cu două linii paralele cu buza și cu arcuri de cerc suspendate de a doua linie. Acest decor este caracteristic fazei mijlocii și finale a ceramicii liniare noi din Slovacia²¹, având analogii la Nezvisko²² în inventarul mormântului atribuit ceramicii liniare târzii.

În cazul fragmentului ceramic descoperit în 1999, în complexul precucutenian, analogiile sale sunt foarte numeroase, fiind vorba de patru linii paralele cu buza, putând aparține fazelor mijlocie sau târzie a ceramicii liniare noi (pl. III/1).

¹⁴ T.S. Passek și E.K. Černyš, *op. cit.*, p. VIII/1, 11.

¹⁵ H. Dumitrescu și Vl. Dumitrescu, *Șantierul arheologic Traian, în Materiale și cercetări arheologice*, VIII, 1962, fig. 7/4.

¹⁶ S. Vencel, *Studien über den Šarka-Typus*, în *Sbornik Narodního Muzea Prahy*, A, XV, 3, 1961, fig. 8/46.

¹⁷ J. Pavuk, *op. cit.*, p. 273.

¹⁸ *Ibidem*, fig. 5/6.

¹⁹ *Ibidem*, fig. 5/7.

²⁰ *Ibidem*, fig. 5/8.

²¹ J. Pavuk, *Die Zivilisation der Jungsteinzeit in der Slowakei*, în *Die Slowakei in der jungeren steinzeit*, 1970, fig. 2/8.

²² T.S. Passek și E.K. Černyš, *op. cit.*, pl. VIII/12.

În urma analizei materialului, constatăm că majoritatea fragmentelor aparținând speciei ceramicii fine pot fi încadrate cronologic în faza mijlocie și finală a ceramicii liniare din Slovacia, după periodizarea lui J. Pavuk. Însă, remarcă Nicolae Ursulescu, în Moldova cultura ceramicii liniare manifestă o retardare firească a culturii materiale încât fragmentele de factură mai veche pot fi întâlnite la un loc cu materiale târzii²³. Subscriind acestei afirmații considerăm că datarea unui complex, cum este cel de la Șcheia-“Siliște”, nu se poate face decât după materialele de cea mai nouă factură care indică momentul real al locuirii. În cazul nostru fragmentul ceramic cel mai nou este cel decorat cu alveole libere (pl. III/7) ce corespunde fazei timpurii a ceramicii liniare târzii de tip Želiezovce. Mai menționăm că acesta, ca și fragmentul ceramic descoperit la suprafața sitului își găsesc analogii în inventarul mormântului descoperit la Nezvisko încât încadrarea locuirii liniar ceramice în faza menționată este cea mai probabilă. La nivelul Moldovei aceasta ar fi contemporană cu locuința 2 de la Mihoveni și cu etapele de locuire corespunzătoare fazei timpurii a ceramicii liniare târzii de la Traian și Târpești iar pe de altă parte cu faza Bolintineanu a culturii Boian și cu începuturile culturii Hamangia.

Am dori să încheiem cu speranța că în curând se vor putea realiza noi cercetări arheologice sistematice la Șcheia-“Siliște”, încât să putem aduce noi amănunte asupra culturii ceramicii liniare în zona orașului Suceava.

Summary

The liniar pottery habitation from Șcheia-“Siliște” (district of Suceava)

The new surface research made in the spring of 2000 at Șcheia-“Siliște” led to the discovery of a liniar pottery complex, near the precucutenian complex from the year before. On the basis of the sherds discovered now and before the author established that the habitation from Șcheia - “Siliște” belongs to the early phase of the late liniar pottery culture (Želiezovce type).

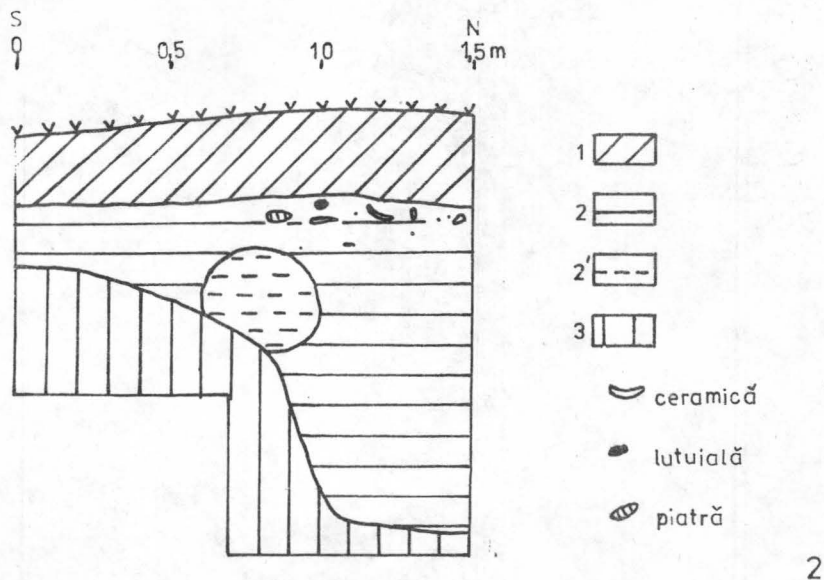
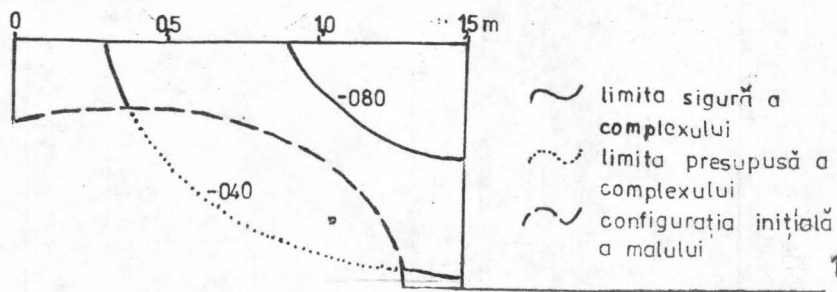
Pl. I. The liniar pottery complex 1/2000 from Șcheia - “Siliște”: plan (1) and profile (2).

Pl. II. Lithic tools from the liniar pottery complex 1/2000 from Șcheia - “Siliște” (1-11).

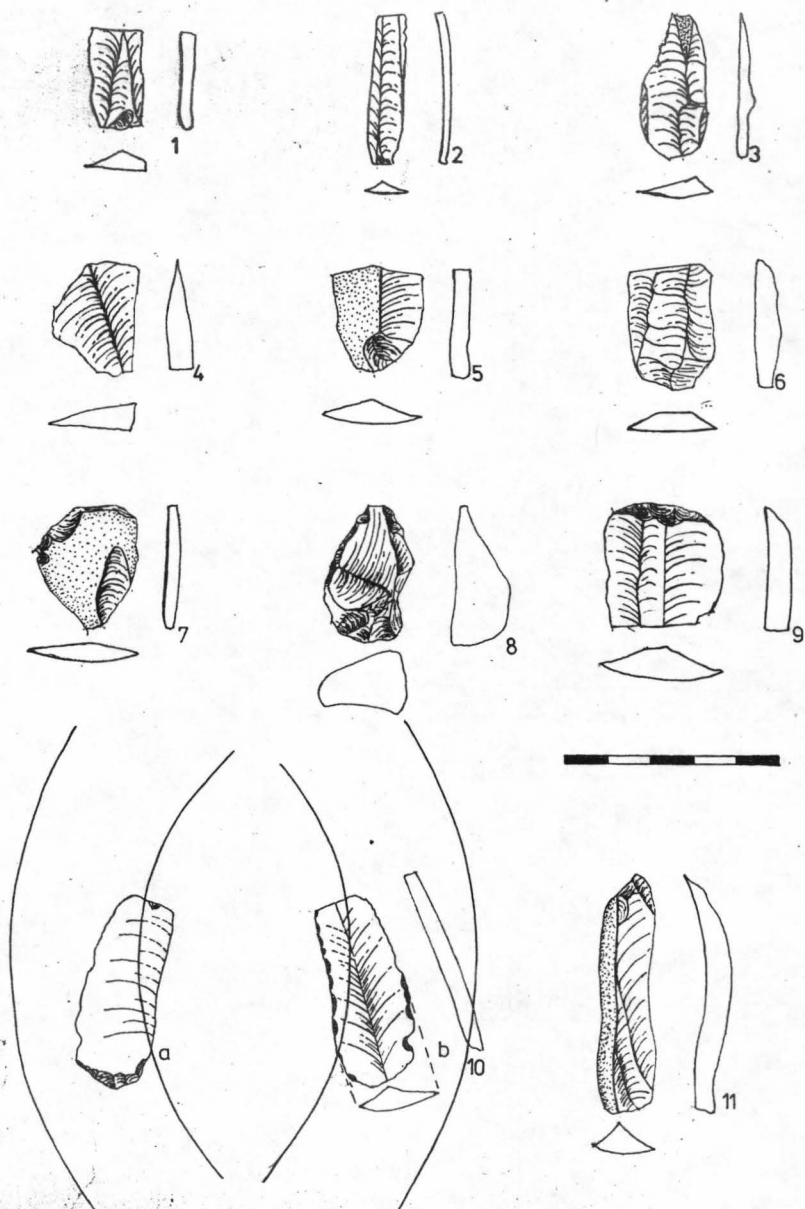
Pl. III. Fine (1-4, 6-7) and semifine (5, 8-9) pottery from Șcheia-“Siliște”: the precucutenian complex 1/1999 (1), the liniar pottery complex 1/2000 (2-3, 5-9) and passim (4).

Pl. IV. Semifine (6) and common (1-5, 7-14) pottery from the liniar pottery complex 1/2000 from Șcheia - “Siliște”

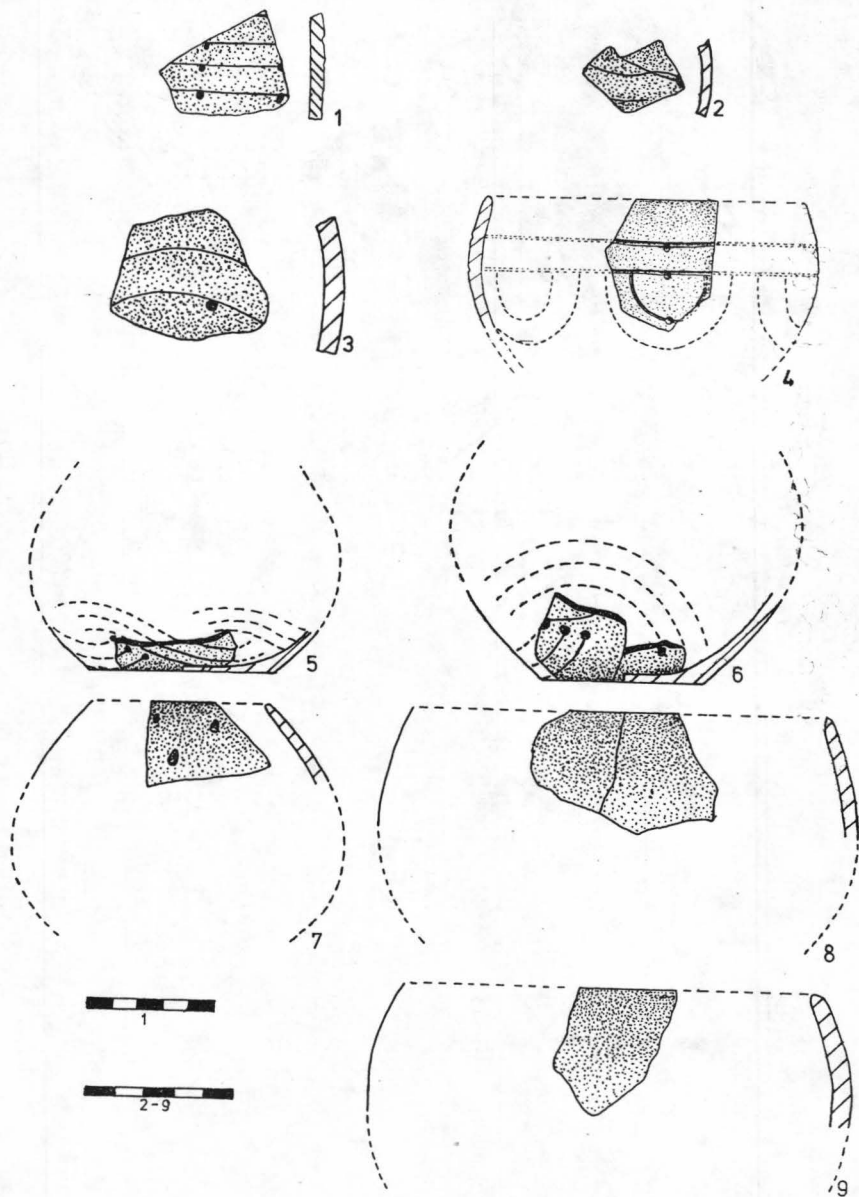
²³ N. Ursulescu, *op. cit.*, p. 35.

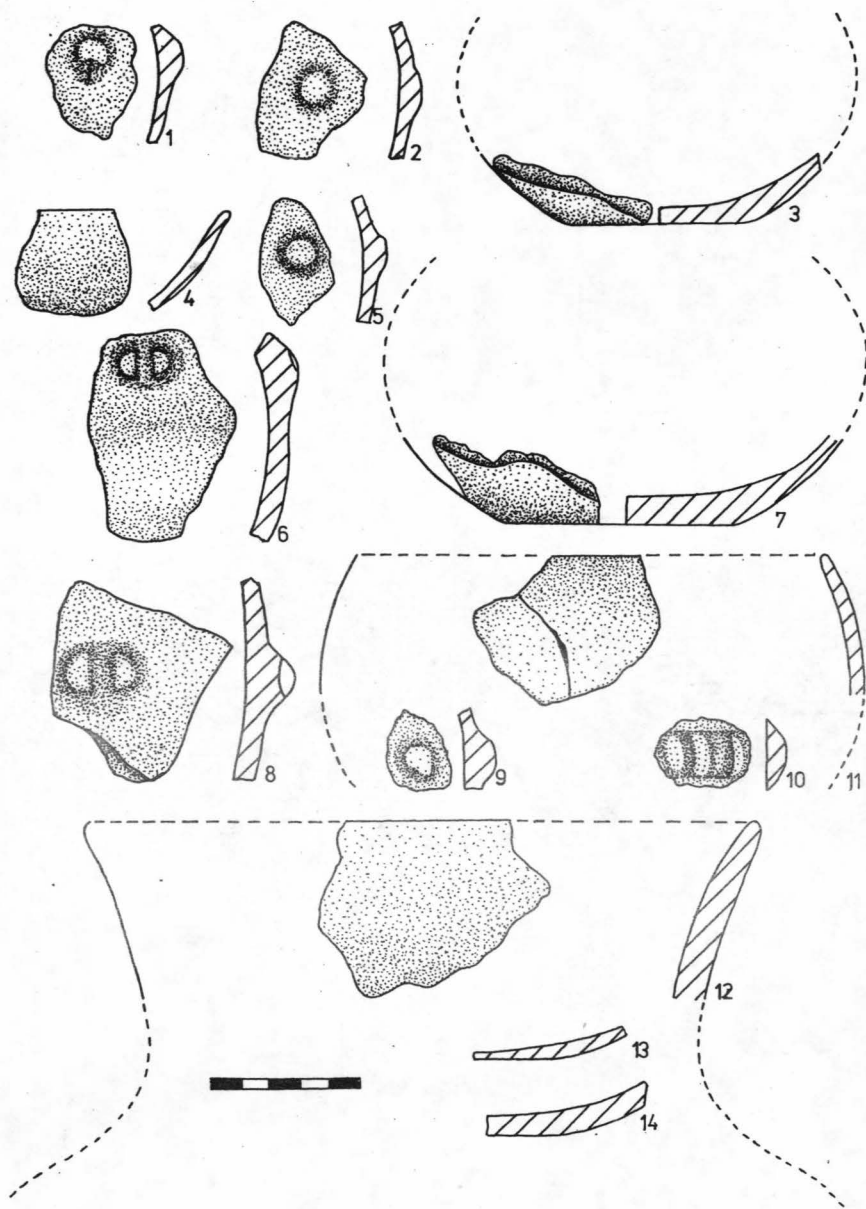
Pl. I. Complexul liniar ceramic 1/2000 de la Șcheia - "Siliște": plan (1) și profil (2)

Pl. II. Unelte litice din complexul linear ceramic 1/2000 de la Șcheia - "Siliște" (1-11)

Pl. III. Ceramica fină (1-4, 6-7) și semifină (5, 8-9) de la Șcheia - "Siliște": complexul precucutenian 1/1999 (1), complexul linear ceramic 1/2000 (2-3, 5-9) și passim (4)

Pl. IV. Ceramică semifină (6) și grosieră (1-5, 7-14) din complexul liniar ceramic 1/2000 de la Șcheia - "Siliște".